

Vlaams
Parlement

ingediend op **1391** (2017-2018) – Nr. 1
27 november 2017 (2017-2018)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Buitenlands Beleid,
Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking,
Toerisme en Onroerend Erfgoed
uitgebracht door Sabine de Bethune en Manuela Van Werde

over archeologie

Samenstelling van de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking, Toerisme en Onroerend Erfgoed:

Voorzitter: Rik Daems.

Vaste leden:

Ingeborg De Meulemeester, Marc Hendrickx, Jan Van Esbroeck, Karl Vanlouwe, Karim Van Overmeire, Manuela Van Werde;

Sabine de Bethune, Vera Jans, Ward Kennes, Johan Verstreken;

Rik Daems, Herman De Croo;

Tine Soens, Güler Turan;

Wouter Vanbesien.

Plaatsvervangers:

Cathy Coudyser, Danielle Godderis-T'Jonck, Andries Gryffroy, Sofie Joosen, Elke Sleurs, Sabine Vermeulen;

Karin Brouwers, Griet Coppé, Joris Poschet, Valerie Taeldeman;

Jean-Jacques De Gucht, Marnic De Meulemeester;

Renaat Landuyt, Steve Vandenberghe;

Bart Caron.

Toegevoegde leden:

Stefaan Sintobin;

Christian Van Eyken.

INHOUD

I.	Inleidende uiteenzettingen	4
1.	Uiteenzetting van Wim De Baere, namens Vlaamse Ondernemers in de Archeologie	4
2.	Uiteenzetting van Johan Hoorne, namens het Forum Vlaamse Archeologie	5
3.	Uiteenzettingen namens de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed Nederland	7
3.1.	Leonard de Wit.....	7
3.2.	Jos Bazelmans	8
4.	Uiteenzetting van Godfried Bekaert, namens de Strategische Adviesraad Ruimtelijke Ordening – Onroerend Erfgoed	9
5.	Uiteenzetting van professor dr. Wim De Clercq, hoofd onderzoeksgroep Archeologie UGent	12
II.	Bespreking	15
1.	Vragen en opmerkingen van de leden.....	15
2.	Antwoorden van de sprekers.....	17
3.	Bijkomende vragen en antwoorden en slotbeschouwingen.....	22
	Gebruikte afkortingen	23
	Bijlagen: zie de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be	

Op 7 november 2017 hield de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking, Toerisme en Onroerend Erfgoed een hoorzitting over archeologie.

De powerpointpresentaties die door de sprekers werden gebruikt zijn te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

I. Inleidende uiteenzettingen

1. Uiteenzetting van Wim De Baere, namens Vlaamse Ondernemers in de Archeologie

Wim De Baere zegt dat VONA een dertigtal bedrijven verenigt, ongeveer 95 percent van de Vlaamse archeologische sector. In totaal zijn daar een driehonderdtal werknemers bij tewerkgesteld. Deze nieuwe sector is in volle ontwikkeling. De ambitie van VONA is te streven naar een structureel gezonde en maatschappelijk relevante archeologische sector. De aanleiding van deze presentatie is de evaluatie van de conceptnota over het Erfgoeddecreet. De spreker geeft de mening van VONA maar ook van het VLAC, een werknemersvereniging. Het standpunt van VONA is gevormd op basis van gesprekken met politici en met heel wat mensen uit de archeologiewereld. Kortom, de spreker heeft de ambitie namens de hele sector te spreken over de basisvraag of de aanpassingen aan de conceptnota tot betere erfgoedzorg leiden, met minder maatschappelijke problemen of frictie.

Het Verdrag van Malta benadrukt het belang van archeologisch erfgoed en de plicht voor de samenleving om hiermee zorgvuldig om te gaan. Een uitvloeisel daarvan is het veroorzaker-betaalt-principe, wat betekent dat de kosten van archeologisch onderzoek ten laste zijn van de initiatiefnemer. Het bijzondere van de archeologische markt is dat de kosten voor de initiatiefnemer zijn, maar de baten voor de gemeenschap. De klanten hebben dus niet noodzakelijk voordeel bij de kwaliteit van het product. Dat maakt dat de archeologische markt een marktmeester nodig heeft, een overheid die reguleert.

Voor de archeologiesector moet de bekrachtiging van archeologienota's blijven. Dat is immers het enige moment dat de overheid de kwaliteit en de relevantie van het onderzoek kan sturen. Nadien is er geen controle meer, bijvoorbeeld of een opgraving degelijk uitgevoerd is. In de praktijk verloopt de samenwerking onder tussen een stuk vlotter dan de eerste maanden, wat meteen de reden voor afschaffing, de zogenaamde flessenhals, wegneemt.

Het optrekken van de ondergrens van 3000 naar 5000 m² maakt dat essentiële delen van het erfgoed, zoals bijvoorbeeld sites met walgracht, maar ook heel wat oude dorpskernen, niet meer onderzocht kunnen worden. Daarom stelt de sector een kwalitatieve selectie op inhoudelijke gronden als alternatief voor. Voorts denkt hij aan een uitbreiding van de archeologienota met beperkte samenstelling, een aanpassing in de code van goede praktijken. De bedrijven denken dat minder restrictieve criteria bij het opstellen van die specifieke archeologienota heel wat problematische dossiers kunnen oplossen.

Dat Vlaanderen de gemeenten laat beslissen of een archeologienota nodig is, zou er kunnen voor zorgen dat er geen archeologische erfgoedzorg meer is. Het kabinet wijst er dan wel op dat enkel erkende erfgoedgemeenten met een uitgeschreven beleid dat kunnen, het probleem is dat lokale politici onder druk gezet worden op basis van argumenten die niets met archeologie te maken hebben. Elk beslissingsniveau moet over voldoende kennis en middelen beschikken, ook voor de handhaving. Ook hier kan de uitbreiding van de archeologienota met beperkte samenstelling voor sommige dossiers een oplossing bieden, want dan kan in een individueel ruimtelijk dossier de archeologische afweging nog steeds meespelen.

In de conceptnota wordt een nieuw type-2-erkenning gelanceerd waardoor archeologen zonder ervaring, schoolverlaters dus, archeologienota's mogen schrijven. Dat zou moeten verhelpen aan een vermoede flessenhals. Heel wat archeologienota's worden echter al geschreven door niet-erkende archeologen maar nagekeken door erkende archeologen en onder hun verantwoordelijkheid gepubliceerd. Daardoor zijn er geen lange wachttijden meer. Een tweede motief voor het invoeren van de type-2-erkenning zijn de overheidsarcheologen. Die kunnen niet altijd een jaar opgravingservaring in de laatste vijf jaar voorleggen omdat ze al te lang achter een bureau zitten. Als dat jaar ervaring echter in een langere periode dan de laatste vijf jaar zou mogen worden opgedaan, dan zouden ook de overheidsarcheologen aan de erkenningscriteria voldoen.

Dat er uiteindelijk een budget komt voor syntheseonderzoek verheugt de archeologiesector. De spreker hoopt dat het bedrag van 1 miljoen euro structureel wordt. Aangezien archeologie door de bredere samenleving aan individuele verstoorders wordt opgelegd, is het noodzakelijk geregeld afstand te nemen en te evalueren of de archeologische markt en het archeologische onderzoeksproces relevantie hebben. Syntheseonderzoek maakt het mogelijk beleidskeuzes te maken, onderzoeksmethodes bij te stellen en de relevantie van het onderzoek te evalueren. Dat moet leiden tot een betere archeologische erfgoedzorg, in samenspraak met de hele sector, bedrijven, universiteiten en onder meer de intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten.

Archeologen spitten verhalen boven die het verdienen om verteld te worden. Ze onthullen het verhaal en de geschiedenis van een plaats en hopen zo te kunnen bijdragen aan de opbouw van de samenleving. De bedrijven willen hier graag aan bijdragen, maar kunnen dat niet alleen daar de initiatiefnemers de lasten dragen en de baten bestemd zijn voor de gemeenschap. Met initiatieven als opensleuven-dagen trachten de bedrijven het publiek warm te maken, maar ze missen engagementen van de overheid die verder gaan dan obligate lippendienst. De sector doet al wat hij kan, het is aan de overheid om de nodige steun te bieden. Het decreet biedt daar echter te weinig ankerpunten voor.

2. Uiteenzetting van Johan Hoorne, namens het Forum Vlaamse Archeologie

Johan Hoorne heeft een archeologisch bedrijfje maar doet ook heel wat archeologisch vrijwilligerswerk, als oprichter en coördinator van Ex situ. In die laatste hoedanigheid vertegenwoordigt hij vandaag het FVA. Dat is opgericht in 2005-2006 als een van de eerste middenveldorganisaties van de Vlaamse archeologie met als voornaamste doel een constructieve pleitbezorger van de Vlaamse archeologie te zijn. Sindsdien is het werkveld aanzienlijk veranderd, waardoor aspecten van die rol overgenomen zijn door andere organisaties, zoals VONA en VLAC. Daardoor is het FVA zich meer en meer gaan richten op de forumfunctie, namelijk het maatschappelijk draagvlak verbreden. Daartoe heeft het drie pijlers: Ex situ, een gratis tijdschrift over de Vlaamse archeologie; de Forumarcheologieprijs die publieksprojecten bekroont; het Archeologisch Forum, een congres voor archeologen. Vorig jaar was het thema van dat forum: 'Moeder, waarom graven wij? Werken aan een draagvlak voor archeologie'.

Sinds het decreet van 2013 en de praktische invoering ervan in 2016 is er heel wat veranderd. Het FVA is het eens met de opmerkingen van VONA en VLAC maar voor het forum is het maatschappelijke draagvlak de essentiële bestaansreden. De regelgeving kan wel archeologie verplichten maar niet het uitleggen van de redenen waarom. Archeologie gaat over een gedeeld verleden van mensen. Vlaanderen heeft een rijk erfgoed dat fascineert zoals dagelijks blijkt met de vele geïnteresseerden langs de archeologische sleuven. De interesse voor het verleden blijkt ook uit het bereik van programma's als 'Onder Vlaamse velden'. Archeologie

is bedoeld om het verleden te reconstrueren en kan ook dienen om het Vlaamse verhaal te vertellen. Het decreet bevat bijzonder weinig over publiekswerking en -ontsluiting. Het beleid en het kabinet geven blijk van een gebrek aan visie daarop. Vragen daarover worden steevast beantwoord door te verwijzen naar het archeologieportaal waar telkens een samenvatting van het onderzoek, verstaanbaar voor een niet-gespecialiseerd publiek, te vinden is.

Dat antwoord is niet afdoend en tevens naast de kwestie. Hij illustreert dat met een voorbeeld. In een samenvatting is sprake van een 'Gallo-Romeinse occupatie uit de tweede tot derde eeuw langs een meerfasige weg', terwijl het anders geformuleerd toch heel wat meer interesse genereert: één van de belangrijkste verkeersaders van toen met een herberg of afspanning erlangs, een voorloper van de E40 met een baanrestaurant dus. Data of informatie verspreiden of gewoon toegankelijk maken is niet hetzelfde als het publiek informeren. Als wat het kabinet als publiekswerking voor archeologie ziet, zou doorgetrokken worden, zou dat betekenen dat een bob-campagne beperkt is tot het verwijzen naar statistieken over alcohol op het internet.

Vlaanderen heeft een rijk archeologisch verleden, veelal onbekend, omdat het niet zichtbaar is, maar ook omdat het te weinig verkocht wordt. Gelukkig zijn er heel wat passionele archeologen die daar iets aan doen, maar die initiatieven zijn versnipperd en op projectbasis, afhankelijk van de goodwill van onderzoeker en opdrachtgever. Er is geen breder kader, noch inhoudelijk, noch financieel. Nochtans zouden minimale aanpassingen aan het decreet volstaan zoals grote projecten verplichten een klein percentage van hun budget te besteden aan publiekswerking. Een andere mogelijkheid is een klein deel van een premie voor buitensporige kosten te bestemmen voor publiekswerking.

Daarnaast is een breder Vlaams kader nodig. Archeologie is een potentieel paradepaardje, bruikbaar voor citymarketing, imagebuilding, identiteitsvorming en maatschappijopbouw. Dat vergt wel een inspanning, die, aangezien er al heel wat bestaat, al bij al klein kan zijn om toch een echte return on investment te krijgen. Daarbij komt nog dat niet alles van de overheid zelf moet komen. Er bestaat al wat, voorts zijn er initiatieven in ontwikkeling en leven er heel wat ideeën. Het decreet bevat wel een mogelijkheid om dergelijke initiatieven te subsidiëren, maar die mogelijkheid is nog niet in regelgeving gegoten en er zijn nog geen budgetten voor. Het FVA vraagt om dat zo snel mogelijk te doen. Het FVA heeft twee concrete voorstellen en één lossere idee, wat niet wegneemt dat er nog veel meer mogelijkheden zijn.

Het syntheseonderzoek is ook relevant voor de publieksontsluiting omdat het nieuwe verhalen loswekt. Dergelijk onderzoek zal op zich enkel de wetenschappelijke kennis en niet het draagvlak verbreden, tenzij de resultaten vertaald worden naar een breder publiek. Het FVA ziet daartoe drie speerpunten: vooreerst Ex situ, een gratis tijdschrift over Vlaamse archeologie met eenvoudige teksten, veel foto's en een grote variatie in positieve verhalen. De medewerkers zijn vrijwilligers, de financiers zijn de adverteerders. Omdat de archeologie een Vlaams beleidsniveau is, komt het tijdschrift jammer genoeg niet in aanmerking voor subsidies, vooral voor een betere promotie en verspreiding zou dat een goede zaak zijn. Langzaam gaat het wel de goede kant uit, met een oplage van ongeveer duizend exemplaren en met zowat zeshonderd vaste abonnees. Ex situ is ook meer en meer een vaste waarde in de bibliotheken. Met dit concept kan en moet er beter gedaan worden, maar zonder extra fondsen zal dat heel moeilijk worden.

Op het forum 2016 is beslist Vlaamse archeologiedagen te organiseren. Dat gebeurt al in buurlanden. Zo is er in Nederland een weekend waar archeologie in het hele land gepromoot wordt met tal van activiteiten van allerlei organisaties. Archeologie wordt daardoor tot merk gemaakt. Eigenlijk heeft het FVA voor dergelijke brandingoperatie in Vlaanderen een structurele subsidie nodig. Daarnaast zou ook Herita

een rol kunnen spelen. De beleidsbrief belooft in ieder geval enkele positieve maatregelen, onder meer een onderzoek naar het draagvlak voor onroerend erfgoed. Herita, vereniging voor erfgoed, waaronder dus ook archeologie valt, heeft archeologie tot nog toe wat stiefmoederlijk behandeld. Voor de prijs die de vereniging uitreikt, komen enkel monumenten die kunnen worden bezocht, in aanmerking, wat voor archeologie een groot probleem is. Dat bij het publiek de archeologie wel leeft, bewijst het feit dat de Donjon van Nevele de publieksprijs won. Kortom, het is goed dat Herita wat meer aandacht zal hebben voor archeologie en dat de vereniging bij acties als archeologiedagen betrokken wordt.

Tot slot verwijst hij naar het goede voorbeeld van Denemarken. Denen zijn zonder bijbedoelingen trots op hun erfgoed en presenteren dat met de meest moderne middelen, waardoor het verleden tastbaar, begrijpelijk en aantrekkelijk wordt. Dat ontbreekt totaal in Vlaanderen. Kortom, hij pleit voor een Vlaams centrum dat zich over de publiekswerking van archeologie bekommert. Dat vergt een investering, maar rendeert op andere domeinen, onder meer toerisme, en het kan een visitekaartje voor Vlaanderen zijn.

Het Vlaamse erfgoed is rijk en alomtegenwoordig, de interesse is groot. Het huidige erfgoedbeleid is vooral gericht op registratie en documentatie, met weinig mogelijkheden tot uitwerking, weinig fundamenteel onderzoek en nog minder vertaling van de resultaten naar een breder publiek. De talrijke bottom-upinitiatieven worden weinig gesteund door het beleid, dat blijkt geeft van een gebrek aan visie. Nochtans is de sector actief en zouden zelfs enkele kleine aanpassingen in de regelgeving een groot verschil kunnen maken. Het is al te gemakkelijk archeologie af te schilderen als projectvertrager en financiële last. Het beleid zou dat moeten counteren door inzicht en kennis over het gemeenschappelijke verleden te ondersteunen en te promoten. Dat vergt een visie en ondersteuning van publieksontsluiting.

3. Uiteenzettingen namens de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed Nederland

3.1. Leonard de Wit

Leonard de Wit zegt dat de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed Nederland waaronder de afdeling Archeologie valt, een onderdeel is van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Jos Bazelmans is hoofd van die afdeling en hoogleraar Monumentenzorg aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Hijzelf is jurist en al twintig jaar betrokken bij de beleidsmatige ontwikkelingen van erfgoed in Nederland en hij is voorzitter van de European Archaeological Council, de Europese vereniging van overheidsorganisaties over archeologie. Het Vlaamse agentschap is lid van de organisatie, maar ook de bevoegde dienst van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en het Waalse Gewest. Daarnaast geeft de spreker les in Leuven.

Hij stelt de parlementsleden gerust dat de kwesties waar zij mee worstelen inzake archeologie, algemeen zijn in Europa. Archeologie is bedoeld om publiek goed boven te halen dat in de private ontwikkelingswereld zit. Grofweg zijn er twee manieren om ermee om te gaan: alles in overheidshanden houden, zowel de financiering als de uitvoering, zoals het in Brussel gebeurt; of alles aan de archeologische markt toevertrouwen, zoals in Nederland in extreme mate gebeurd is. De paradox is dat een publiek goed aan de markt toevertrouwen meer overheidsregulering vergt dan de andere optie.

In Nederland zijn er twee systemen: voor toelating tot opgraving en voor markt-opdrachten. Voor opgravingen in land- en waterbodems is er een certificaat nodig. Dat systeem bestaat nog maar één jaar, ervoor was er een vergunning van de minister nodig. Dat werkte niet zo goed omdat het geen controlemechanisme inhield, wat bij het certificaat wel het geval is. Wie een certificaat heeft, is

gerechtigd tot opgravingen. Hij moet zich aan de KNA houden, een norm van zelf-regulering vergelijkbaar met een code van goede praktijken. Elke opgraving moet worden gemeld, na twee jaar is de gerechtigde verplicht een rapport af te leveren. De archeologische vondsten zijn van de overheid. Ze moeten, met bijhorende documentatie, in een overheidsdepot ingeleverd worden.

In de Nederlandse wet op de ruimtelijke ordening, de planologische wet, staat eigenlijk niet zoveel meer dan dat er rekening dient te worden gehouden met de archeologie. Dat lijkt een vage norm maar is het niet. Dat vertaalt zich in een bestemmingsplankaart, opgesteld door de gemeente, waarin staat voor welke gebieden een archeologische verplichting in de omgevingsvergunning kan geschreven worden. De provincie kijkt op die plannen toe. Dat is dus maatwerk. Een parlementslid heeft wel in de wet een norm van 100 m² laten inschrijven, maar daarvan kan vlot afgeweken worden. De waarde ervan is dus beperkt.

Het voordeel is dat een bouwheer, privaat of openbaar, in een vroege fase van het planningsproces met de archeologie rekening moet houden. Dat voorkomt dat het later voor obstructies in het bouwproces zorgt. Nadeel is dat het systeem wat vaag is. De overheid beslist niet of er in een bepaald gebied de archeologie meespeelt, wel de ontwikkelaar. In dat spel wordt de archeologie vaak 'opgeruimd'.

3.2. Jos Bazelmans

Jos Bazelmans licht ter verduidelijking van het Nederlandse systeem de zogenaamde cyclus van de archeologische monumentenzorg toe. Dat is het proces bij een ruimtelijk proces: inventarisatie, waardering, selectie, wat dan kan leiden tot planologische bescherming of opgraving. De resultaten daarvan worden gesynthetiseerd en geïnterpreteerd en kunnen een input zijn voor een nieuwe cyclus. De verschillende onderdelen van de cyclus bevatten zachte en harde elementen. Voor meer informatie verwijst hij de parlementsliden naar de centrale website www.archeologieinnederland.nl.

De eerste Nederlandse wetgeving, in de nasleep van het verdrag van Malta, stamt uit 2007. Eigenlijk werkt Nederland al sinds het begin van de jaren negentig conform de principes van het verdrag van Valletta. Archeologie werd ingebracht in de bestaande regelingen van de ruimtelijke ordening. Een van de belangrijkste instrumenten die de archeologie in Nederland in positie bracht, zijn de zogenaamde indicatieve kaarten. Daarop gaven archeologen aan of de kans op archeologie hoog, gemiddeld of laag was. Projectontwikkelaars of gemeenten konden dus vooraf zien of archeologie een factor van belang zou zijn. Het was een praktisch instrument om aan risicomanagement bij bouwwerken te doen. De kaarten hadden ook een belangrijk psychologisch effect omdat archeologen bereid waren aan te geven dat ze niet overal onderzoek wilden doen. Ondertussen zijn er drie versies van die landelijke kaart. Belangrijker is dat de meeste gemeenten veel gedetailleerdere verwachtingskaarten gemaakt hebben voor hun eigen grondgebied. De bestemmingsplankaarten verwijzen naar die verwachtingskaarten, waarbij de onderzoekregels anders zijn naargelang de trefkans van archeologie.

Nederland heeft een publiek archeologisch informatiesysteem waar ook oude vondstmeldingen in te vinden zijn, het Archissysteem. Dat is een belangrijke informatiebron voor de bureaustudie, de eerste fase van wat in Vlaanderen een archeologienota genoemd wordt. Archeologisch onderzoek heeft een ambachtelijk, documenterend maar ook wetenschappelijk karakter. Voorts is er ook een nationale onderzoeksagenda waarin relevante onderzoeksvragen staan. Nederland heeft ondertussen een tweede versie daarvan. Opgravingen vinden alleen plaats als ze potentieel een antwoord kunnen bieden op die vragen. In de jaren 2000 heeft die nationale agenda ook een spin-off gehad naar provincies en gemeenten. Dat maakt dat onderzoek in Nederland vraaggestuurd is.

Naast die kennisinfrastructuur zijn er in het Nederlandse systeem ook een aantal harde elementen om de kwaliteit van onderzoek te verzekeren. Vooreerst het certificaat waarover een organisatie moet beschikken om archeologisch onderzoek te verrichten. Ze krijgt dat certificaat pas als ze voldoet aan de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, vergelijkbaar met de Vlaamse praktijkcode. Nederland kent ook een hiërarchie van archeologen met aan de top de zogenaamde senior archeoloog. Die heeft de verantwoordelijkheid over de belangrijkste processtappen in het onderzoek. De senior archeoloog heeft zesduizend uren ervaring in de afgelopen zes jaar, waarvan een belangrijk deel veldwerk. Hij wordt ook geacht voortdurend opleiding te volgen, te publiceren, rapporten te schrijven enzovoort. Hij keurt de bureaustudie goed, maar ook het Programma van Eisen, een heleboel handelingen in het veld en uiteindelijk de rapportage. Een groot deel van de verantwoordelijkheid over de kwaliteit ligt dus bij deze functie.

In Nederland is het gangbaar de vondsten te deponeren in provinciale of gemeentelijke depots. Voor scheepsarcheologie is er een nationaal depot. De data dienen ingediend te worden bij een organisatie van de Nederlandse Academie voor Wetenschap en Dans. De basisgegevens worden aan het Archissysteem geleverd. Sinds drie jaar kent Nederland ook een systeem voor syntheseonderzoek. Dat heeft ondertussen tot een zevental rapportages geleid. Het is een zinvolle investering om de vele verspreide gegevens uit de archeologie sinds Malta, op te werken. Een belangrijk effect is dat de rapportages een inzicht verschaffen in de kwaliteit van de opgravingen. Via de zogenaamde Oogst voor Maltarapportages kunnen de zwaktes en de sterktes van het eigen bestel benoemd worden. Een mooi bijeffect is dat universiteiten, bedrijven, gemeenten, provincies samen optrekken en veel van elkaar leren. Voorts pleit hij voor de mogelijkheid van grensoverschrijdende opdrachten, dus van Vlaanderen en Nederland samen, voor Oogst voor Maltarapporten. De Nederlandse ervaringen met tien jaar Malta zijn vervat in een Engelstalige publicatie, die hij de parlementsleden aanraadt.

4. Uiteenzetting van Godfried Bekaert, namens de Strategische Adviesraad Ruimtelijke Ordening – Onroerend Erfgoed

Godfried Bekaert verontschuldigt de voorzitter van de SARO, Filiep Loosveldt, en ook de voorzitter van de werkgroep Onroerend Erfgoed, Karel Dendooven. De spreker is raadslid van de SARO en gewezen voorzitter van de KCML.

De SARO heeft geen advies uitgebracht over het voorstel van decreet houdende wijziging van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, wat het archeologisch onderzoek bij vergunningsplichtige ingrepen in de bodem betreft (*Parl.St. VI.Parl. 2016-17, nr. 1167/1*) en het voorstel van resolutie betreffende de financiering van de archeologische erfgoedzorg (*Parl.St. VI.Parl. 2016-17, nr. 1166/1*), maar heeft wel andere relevante adviezen uitgebracht. In eerste instantie is er het omstandige advies van 27 januari 2016 waarin de raad naar aanleiding van de geplande wijzigingen aan het decreet een aantal strategische aandachtspunten formuleerde ten aanzien van het onroerenderfgoedbeleid. Tevens is er het advies van 22 maart 2017 waarin de raad proactief aan de geplande evaluatie van het Onroerenderfgoeddecreet, een aantal strategische krijtlijnen heeft geformuleerd. En ten slotte is er het recente advies van 22 september 2017 over de conceptnota. Die adviezen staan op de website van de SARO.

Vooraf wil de spreker benadrukken dat, sinds de inwerkingtreding van het Onroerenderfgoeddecreet, er diverse wijzigingen zijn doorgevoerd aan het decreet en het besluit, onder meer wat betreft archeologie. Met het voorstel van decreet werden – in afwachting van de aangekondigde evaluatie van het OE-decreet – reeds enkele aanpassingen en verfijningen aangebracht aan het regelgevende kader. In de toelichting bij het voorstel van decreet staat dat niet geraakt wordt aan de basisprincipes van het Onroerenderfgoeddecreet zoals de oppervlaktecriteria, de

principes van de Code van Goede Praktijk en de bekrachtiging van de archeologienota.

De conceptnota bevat bijkomende wijzigingsvoorstellen inzake archeologie. Sommige voorstellen zijn gedetailleerd, andere oppervlakkiger. Het is onduidelijk in hoeverre er nog andere wijzigingen aan het Onroerenderfgoeddecreet gepland zijn. Een coherent totaalbeeld ontbreekt. De raad wijst ook op de beperkte samenhang tussen de conceptnota en het evaluatierapport van het agentschap. Een aantal knelpunten of kansen uit het evaluatierapport komen niet aan bod in de conceptnota of leiden tot andere conclusies onder meer inzake de bekrachtiging van de archeologienota's. Het agentschap blijft voorstander van een bekrachtiging en de conceptnota stelt voor die op te heffen. Omgekeerd bevat de conceptnota voorstellen tot wijziging die niet aan bod komen in het evaluatierapport zoals de aanpassing van de premiepercentages, wat buiten het bereik van de hoorzitting valt. Omdat het decreet een jaarlijkse evaluatie van de archeologie oplegt, vraagt de SARO naar een duidelijke evaluatiemethodiek. De SARO acht het van belang dat het evaluatiekader, het participatief traject, de indicatoren en de methodiek op een heldere en transparante manier worden uitgewerkt en vastgelegd.

De SARO ziet vier strategische aandachtspunten inzake archeologie: het verminderen van het aantal archeologienota's; het versnellen van de procedures in het archeologietraject; het uitwerken van een volwaardige financiële ondersteuning inzake archeologie; duidelijkheid inzake de erkenning van archeologen. Met de nieuwe OE-regelgeving is het aantal dossiers dat onderhevig is aan een archeologisch onderzoek sterk toegenomen. Er dient ook, conform de Code van Goede Praktijk, veel uitgebreider gemotiveerd te worden. Dit alles zorgt voor een grote bijkomende financiële impact voor de opdrachtgever.

Met het voorstel van decreet worden de bestaande vrijstellingen voor de opmaak van een archeologienota op een aantal punten aangepast en verduidelijkt. De conceptnota stelt voor om de gemeentebesturen van erkende onroerenderfgoedgemeenten de mogelijkheid te bieden een gemotiveerde vrijstelling voor de opmaak van een archeologienota te verlenen aan de aanvrager van een stedenbouwkundige vergunning. De SARO steunt dit voorstel niet. Of er een archeologienota moet worden opgemaakt, hangt nu af van kwantitatieve oppervlaktecriteriën zoals de oppervlakte van de percelen en de ingreep in de bodem. Het is niet wenselijk om dit uit te breiden met een kwalitatieve beoordeling. Het is bovendien onduidelijk welke motieven gegrond zijn en kunnen worden ingeroepen voor bijkomende vrijstellingen. Dit kan aanleiding geven tot lokale interpretatieverschillen en/of willekeur. De noodzaak van een dergelijke gemotiveerde vrijstelling wordt bovendien niet aangetoond in de conceptnota, noch in het evaluatierapport.

De conceptnota kondigt ook een verhoging aan van het oppervlaktecriterium van 3000 m² naar 5000 m² voor een aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning buiten archeologische zones. De conceptnota geeft aan dat 88 percent van het in 2016 uitgevoerde archeologisch onderzoek gelegen is buiten archeologische zones. Het hogere oppervlaktecriterium zou voor dit segment een reductie van het aantal archeologienota's met 20 percent betekenen. Voor de SARO is het positief dat met de verhoging van het oppervlaktecriterium de focus wordt gelegd op de grotere archeologische gehelen buiten de archeologische zones, waar de meeste kenniswinst te verwachten is.

De conceptnota kondigt ook aan dat er geen onderscheid meer zal worden gemaakt tussen privé en openbaar bij het bepalen of al dan niet een archeologienota moet worden opgemaakt. Een heel aantal publieke ontwikkelaars, onder meer streekontwikkelingsintercommunales, autonome gemeentebedrijven en provinciale ontwikkelingsmaatschappijen, krijgen vandaag te maken met een verplichte

archeologienota, terwijl natuurlijke personen en privaatrechtelijke rechtspersonen vrijgesteld zijn. De SARO is voor die gelijkschakeling.

Voorts acht de raad een nauwkeuriger en realistischer omschrijving van het begrip 'ingreep in de bodem' nodig. De Code van Goede Praktijk biedt een leidraad maar laat een ruime interpretatie toe. Heel wat projecten met minimale bodembelasting worden nodeloos geconfronteerd met een verplichte archeologienota wegens de ruime interpretatie van 'ingreep in de bodem'. Het evaluatierapport erkent dat en wijt het aan een maximalisering van het voorzorgsbeginsel. Voor de SARO is het belangrijk dat er een aanvaardbaar evenwicht wordt gevonden tussen de invulling van het voorzorgsbeginsel en de middelen die vandaag gaan naar archeologisch onderzoek zonder kenniswinst.

Ten tweede behandelt de spreker maatregelen gericht op het versnellen van de procedures in het archeologietraject. Sinds de inwerkingtreding van de onroerend-erfgoedregelgeving heeft een fundamentele verschuiving plaatsgevonden van de bevoegdheden en taakstellingen tussen de verschillende beleidsniveaus. Het kern-takenplan Onroerend Erfgoed legde nieuwe accenten inzake de rol van de Vlaamse overheid en de gemeenten. De kerntakenplannen passen in de ruimere oefening van de Vlaamse overheid om haar beleid doelmatiger en efficiënter te maken. Het is de bedoeling de Vlaamse overheid te laten evolueren van een controlerende overheid naar een kaderstellende en faciliterende overheid. Niettegenstaande de intentie van het Onroerenderfgoeddecreet om via de erkenning van bepaalde actoren, de gemeenten, intergemeentelijke diensten, archeologen meer vertrouwen en autonomie te geven aan de belangrijke spelers binnen de sector en het beleidsveld, stelt de SARO vast dat er nog steeds een sterke controle uitgaat van de Vlaamse administratie, onder meer op de opmaak en goedkeuring van de archeologienota's.

Om de procedure te versnellen en te vereenvoudigen, maakt het voorstel van decreet mogelijk dat gelijktijdig met de archeologienota een vergunningsaanvraag wordt ingediend. Bijkomend stelt de conceptnota voor om de meldingsplicht van het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem te schrappen en te vervangen door een toelatingsplicht. De raad ondersteunt dat voorstel en erkent dat het een effectieve tijds winst kan betekenen. Na het verkrijgen van een toelating van het agentschap of een onroerenderfgoedgemeente kan onmiddellijk met het vooronderzoek gestart worden. De verplichting om vijftien dagen te wachten nadat het agentschap of de onroerenderfgoedgemeente de melding heeft ontvangen vervalt hiermee.

De conceptnota stelt voor de bekrachtiging van archeologienota's te vervangen door een meldingsplicht. De raad vindt dit positief maar vraagt om resoluut te kiezen voor een volwaardige meldingsprocedure voor archeologienota's, conform de meldingsprocedure uit de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening. Omdat alles moet worden getoetst aan de Code van Goede Praktijk, houdt de meldingsplicht van de conceptnota toch een verdoken goedkeuringsprocedure in. De raad is voor participatief optreden door controle op het terrein maar niet op het einde van de rit.

De SARO benadrukte meermaals het belang van meer vooroverleg om tot efficiëntiewinst en tijds winst te komen. De conceptnota vraagt terecht om een meer proactieve rol voor het agentschap Onroerend Erfgoed in het archeologietraject en kondigt aan dat de taak van het agentschap zal verschuiven naar begeleiding in het opmaakproces van archeologienota's, controle en toezicht op het terrein en opvolging van de erkenning van archeologen. Deze gewijzigde taak moet resulteren in meer betrokkenheid van het agentschap in de procedure tot opmaak van archeologienota's en in tijds winst.

De conceptnota stelt twee wijzigingen voor inzake de financiële ondersteuning van het archeologisch onderzoek. De conceptnota voorziet in de invoering van een premie voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem bij vergunningsplichtige ingrepen in de bodem. De voorwaarden voor die premie moeten nog nader worden onderzocht. De raad vindt het positief dat voor deze categorie van vooronderzoeken een premie wordt vooropgesteld, maar de premie moet vlot toegankelijk zijn voor iedereen. De conceptnota vraagt tevens een verhoging van de premie voor buitensporige opgravingskosten van 40 naar 80 procent. De raad steunt dat voorstel, maar wijst op de beperkte toegang tot deze financiële ondersteuningsmaatregel, namelijk enkel voor particulieren en kleine ondernemingen.

De raad benadrukt dat het Onroerendergoeddecreet niet vastlegt dat 'de verstoorder' van één van de vormen van financiële ondersteuning kan worden uitgesloten. De premie voor buitensporige opgravingskosten en het solidariteitsfonds moeten bovendien volwaardig complementair zijn. Zolang het instrument van de solidariteitsfondsen niet geoperationaliseerd geraakt, zal de verhoging van de premie voor buitensporige opgravingskosten zonder de doelgroep uit te breiden, de ongelijkheid inzake financiële ondersteuning verder in de hand werken.

Als laatste punt behandelt de spreker de erkenning van archeologen. Het voorstel van decreet bepaalt dat archeologen in dienst van een gemeente of een erkende intergemeentelijke onroerendergoeddienst van rechtswege worden aangeduid als ze voldoen aan de erkenningsvoorwaarden van de Vlaamse Regering. De conceptnota stelt twee types van erkenning voor. Type 1 is bedoeld voor archeologen die aan de huidige erkenningsvoorwaarden voldoen. Archeologen van type 2 zouden enkel vooronderzoek zonder ingreep in de bodem mogen uitvoeren. Op het ogenblik van de erkenningsaanvraag moeten ze enkel beschikken over een diploma van archeoloog en de Code van Goede Praktijk voor Archeologie en Metaaldetectie onderschrijven. Dit voorstel sluit in grote lijnen aan bij de bevindingen in het evaluatierapport. Er zijn evenwel nog heel wat vragen. Het voorstel uit het evaluatierapport om een minimum aan ervaring te vragen wordt niet weerhouden in de conceptnota. De raad vraagt tevens te verduidelijken of archeologen van type 1 die hun erkenning verliezen, bijvoorbeeld omdat ze niet voldoen aan de opgravingsvereisten, automatisch kunnen terugvallen op een erkenning type 2. De regeling mag ook niet leiden tot een degradatie van de huidige van rechtswege erkende archeologen in dienst van een gemeente of intergemeentelijk samenwerkingsverband van type 1 tot type 2.

5. Uiteenzetting van professor dr. Wim De Clercq, hoofd onderzoeksgroep Archeologie UGent

Wim De Clercq focust op het wetenschappelijke karakter van de archeologie, iets wat hij in heel wat beschouwingen over het decreet en de conceptnota mist. Het onderscheid tussen archeologische opgravingen en wetenschappelijk onderzoek heeft geen bestaansgrond. Alle definities van archeologie benadrukken dat archeologie een wetenschappelijke activiteit is. Dus zijn alle instrumenten van wetenschappelijke aard en dient de beoordeling van het eindresultaat volgens wetenschappelijke normen te gebeuren. Dat staat zo omschreven in de conventie van Valletta. Enkel volledig uitgewerkt wetenschappelijk onderzoek kan leiden tot valorisatie voor de gemeenschap.

Elke wijziging aan het decreet heeft dan ook een rechtstreekse impact op het kennispotentieel, dus een wetenschappelijk gevolg.

Zijn doel is vandaag een kritisch-opbouwende reflectie bieden op de archeologische erfgoedzorg in Vlaanderen en de decreetswijziging, gehouden tegen de maatstaf van het potentieel aan kennisvermeerdering. Hij doet dat aan de hand van een SWOT-analyse met een tijdsperspectief en een inhoudelijk kader. Dat de sector

in volle ontwikkeling en transformatie is, is een beperking. Dat maakt immers dat statistisch onderbouwde basisindicatoren over meerdere jaren ontbreken. Het archeologietraject is nog niet voldragen, heeft zijn volledige slagkracht nog niet kunnen bewijzen en wordt toch al aangepast.

Sommige maatregelen hebben een lineaire impact op het kennispotentieel, de oppervlaktedrempel is daar een van. Heel wat sites uit de middeleeuwen maar ook de steentijd en bepaalde Romeinse vindplaatsen zijn immers klein van oppervlakte. Aan de hand van enkele voorbeelden maakt de spreker zijn punt. Het aantal ontdekte complete middeleeuwse boerderijen in het graafschap Vlaanderen is 278, wat weinig is voor een periode van duizend jaar. Bovendien zijn er amper die dateren uit de late middeleeuwen. Nochtans is er datawinst: 71 percent van de sites is ontdekt sinds 2010; de helft werd ontdekt na de inwerkingtreding van het decreet in 2013. De datawinst is echter nog niet omgezet in kenniswinst. Bijvoorbeeld: elk van de nederzettingen heeft een of meerdere waterputten. Dat zijn de echte informatieve schatkamers, vol met ecologische informatie. Geen enkele van die waterputten is volledig onderzocht. Er gebeurde enkel een snel assessment van het potentieel. Een vlotte consultant komt dan doodleuk uitleggen dat minder pollenkorrels tellen ook een goed beeld oplevert, iets wat wetenschappelijk manifest onjuist is. Vervolgens gaan de stalen in een depot waar ze twee jaar later uit verdwijnen. De wetenschappers kunnen daar dus niets meer mee doen. Er is al gewezen op het belang van synthese, maar als de bouwstenen daarvoor van onvoldoende kwaliteit zijn, geeft dat een fout beeld van de Vlaamse geschiedenis.

Toch zijn er ook heel wat positieve elementen. De datawinst is zoals gezegd onmiskenbaar en neemt toe. De globale impact is ook beperkt: in 2016 werd 89 percent van de nieuwbouwdossiers op geen enkele wijze geaffecteerd door archeologie. Slechts voor 11 percent was een archeologienota vereist, voor 1 percent een opgraving. Omdat het traject nog niet volledig doorlopen is, zal het aantal opgravingen nog stijgen, maar al bij al beperkt blijven. Het verhogen van de oppervlaktedrempel zal slechts marginale winst opleveren: amper 2 percent meer archeologievrij. Positief is ook dat Vlaanderen zich eindelijk conformeert aan het internationale kader: met financiering, een instrumentarium voor in-situ- en voor ex-situbewaring. Dat de beleidsbrief middelen voor syntheseonderzoek aankondigt, is een andere positieve ontwikkeling. Een laatste positief element zijn de jobmogelijkheden voor wie een passie heeft voor het verleden.

Een zwakte is dat de kenniswinst beperkt is door een gebrek aan doorgedreven studies, aan basiskwaliteit van de onderzoeken. De kwaliteitshandboeken moeten beter, enkel met hogere standaarden en meer interdisciplinair onderzoek is het mogelijk de geschiedenis van Vlaanderen te schrijven. Wat aangetroffen wordt bij opgravingen is niet voorspelbaar. Als er iets onverwacht aangetroffen wordt, moet het mogelijk zijn in te zetten op die delen waar kenniswinst te halen valt. Die flexibiliteit is er vooralsnog niet, alsook ontbreekt de wetenschappelijke begeleiding om de juiste keuzes op het terrein te maken. Universiteiten leveren geen archeologen af die onmiddellijk overal inzetbaar zijn. Ze bieden hun studenten een brede, goede basis, maar net als in andere beroepen moeten zij nog groeien door ervaring. Nu krijgen ze daartoe de kans niet.

De erkenning in Vlaanderen is volgens de spreker onvoldoende onderbouwd. In Nederland moeten de erkende archeologen bijvoorbeeld publicaties en aanwezigheden op congressen kunnen bewijzen. Universiteiten zijn vragende partij om samen met het agentschap dat kennis criterium op te vijzelen en mensen op een positieve manier te begeleiden naar een betere kwaliteit, onder andere met opleiding. Een andere zwakte is dat het proces van de archeologienota's stroef verloopt. Dat de bouwheer niet gebaat is met de kwaliteit van het geleverde eindproduct, maar enkel met snelheid en prijs, is een andere remmende factor. Daaraan valt

niet te ontkomen. Voorts is de sociale situatie van de archeoloog nog altijd penibel: een laag loon, beperkte mogelijkheden op carrière en intellectuele ontwikkeling.

De spreker ziet ook kansen. Het moment is gekomen om een cruciale bijdrage te leveren tot de kennis van de vroegste geschiedenis van Vlaanderen en Europa. Het instrumentarium is er, maar moet nog worden verfijnd. Cruciaal is het omzetten van datawinst in kenniswinst door synthese en dat in te passen in een internationaal wetenschappelijk debat met meer landen dan enkel Nederland.

De wetenschappers denken dat er niet meer moet geschoven worden met criteria als oppervlakte maar dat selectie maatwerk is, gebaseerd op wetenschappelijke criteria. Het intellectueel potentieel in het agentschap, de gemeentelijke diensten, de universiteiten en de sector moeten worden ingezet om slimme selecties en keuzes te maken en niet met lineaire kaasschaafmethodieken marginale winsten te bereiken. Erkenning moet voor de spreker samengaan met het nalezen van rapporten, het geven van positieve feedback, naar analogie van de werkwijze van het Comité Inter-Régional d'Archéologie, waarbij ervaren archeologen rapporten nalezen en feedback geven, maar ook sanctioneren: niet goed, terug naar afzender.

Lijntrajecten zoals van Dstrigas, Fluxys en de NMBS hebben een paradigmashift veroorzaakt in de Vlaamse archeologie omdat ze ertoe verplichten te zoeken waar er anders nooit zou worden gezocht. En daar wordt net archeologie gevonden. Een laatste kans is die op return on investment door linken te leggen met andere domeinen en decreten zoals over toerisme, onderwijs, cultureel erfgoed. Bij zijn eigen onderzoek in de Zwinregio naar de verdwenen middeleeuwse voorhavens van Brugge worden bijvoorbeeld de kansen tot toeristische ontsluiting door middel van een goede digitale ontsluiting onbenut gelaten.

Zijn grootste angst is dat de bewindvoerders focussen op proces in plaats van op inhoud en creativiteit. De universiteiten hebben schrik van de zogenaamde voorspellingswaan. Het is onmogelijk tienduizend jaar menselijk handelen in een complex landschap in trefkansen te vatten. Advieskaarten kunnen interessante wetenschappelijke onderzoeksinstrumenten zijn, maar mogen in geen geval beleidsdocumenten worden. Nederland kan bogen op tientallen jaren ervaring en een enorme dataset van gegevens, Vlaanderen niet. Bovendien zijn er heel wat wetenschappelijke studies, ook over Nederland, die erop wijzen dat zones waar de trefkans klein geacht wordt, op een of andere manier moeten worden gecontroleerd. Als er nooit gekeken wordt naar de negatieve zones, ontstaat een cirkelredenering: archeologie wordt enkel aangetroffen in de andere zones, dus is het systeem perfect.

De wetenschappers vrezen ook het wegvallen van de bekrachtiging door de overheid. Dat archeologienota's door het agentschap of de gemeentelijke diensten, eventueel geholpen door universiteiten, bekrachtigd worden, is een garantie op kwaliteit. De drempelverhoging van oppervlakte en de reliëfwijzigingen, onder meer in landbouwgebied, zijn grote bedreigingen voor het archeologisch erfgoed. Omdat bijvoorbeeld laatmiddeleeuwse sites met walgrachten niet meer onderzocht worden, zal een vervorming in de kennis van het verleden optreden. Een laatste bedreiging is dat de erkenning van archeologen onvoldoende kwalitatief onderbouwd is.

De spreker eindigt met enkele slotbeschouwingen. Vlaanderen bouwt eindelijk een volwassen archeologische erfgoedzorg uit op het snijvlak van verschillende maatschappelijke belangen, waaronder ook wetenschappelijke inzichten vallen. De uitdaging is de uitbouw van een adequaat en kwalitatief, op maat gemaakt instrumentarium dat toelaat om datawinst om te zetten in kenniswinst en in maatschappelijke return on investment, rekening houdend met alle maatschappelijke

belangen. Het middel daartoe is volop inzetten op maatwerk in kwaliteit en valorisatie.

II. Bespreking

1. Vragen en opmerkingen van de leden

Jean-Jacques De Gucht heeft begrepen dat het optrekken van de oppervlakte-criteria volgens VONA geen goed idee is. Aan welke alternatieve maatregelen denkt VONA dan? Hoe denkt de organisatie over advieskaarten? Zijn er te weinig erkende archeologen? Hoeveel archeologen kunnen vandaag niet erkend worden omdat ze onvoldoende terreinervaring hebben? Is het een goed idee om één jaar terreinervaring per tien jaar te eisen? Is het mogelijk die ervaring op te doen in stages in het kader van de universitaire opleiding? Ongeveer 80 tot 90 percent van de masters komt terecht in de commerciële archeologie. Hoe kijken VONA en de universiteiten naar samenwerking met commerciële spelers? Hoelang moet een particulier/onderneming vandaag wachten alvorens een archeologienota wordt opgemaakt? Hoe zit het met de gemiddelde prijs? Is die intussen wat gezakt? Hoe loopt de wisselwerking/relatie met het Agentschap Onroerend Erfgoed? Is er ondertussen een meer proactieve klantvriendelijke houding van de overheid?

Op welke manier kan volgens het FVA het erkenningensysteem van archeologen aangepast worden? Is volgens het forum een steekproefgewijze controle voldoende? Wat met de problemen inzake toegang/erkenning van archeologen uit de rest van de Europese Unie? Hoe gaat het forum daarmee om? Hoe gebeurt dat in Nederland? Hoe ervaart het forum de ondersteuning vanuit de overheid momenteel, op welke manier kan dit verbeterd worden? Hoe beoordeelt het forum de manier waarop de GGA-kaarten opgesteld worden? Op welke manier worden die kaarten best aangepakt? Zijn er efficiëntiewinsten mogelijk?

Op welke manier kan gebruikgemaakt worden van nieuwe methodes/technieken die vandaag onvoldoende opgenomen zijn in de Code van Goede Praktijk, bijvoorbeeld de nieuwe technieken voor opsporing en kartering van bodemarchief of zogenaamde 3D-kaarten waardoor bodemlagen zonder uitgebreid terreinonderzoek in kaart kunnen worden gebracht? Worden de opgravingsresultaten voldoende omgezet in wetenschappelijke kennis en ontsloten? Zo neen, wat kan de overheid eraan doen?

Wim De Clercq wijst hij erop dat Open Vld al vorig jaar de suggestie deed om de Code van Goede Praktijk te incorporeren in de opleiding Archeologie, niet als extra diploma of opleiding maar als module. Het is onwezenlijk masters in de Archeologie pas na hun opleiding erop te wijzen hoe men precies archeologie dient te bedrijven. De minister zegt dat de academische sector daar weigerachtig tegenover staat. Klopt dat?

Voorts vraagt hij of de universiteiten baat kunnen hebben bij de kennis uit de archeologienota's. Zijn die nota's adequaat volgens de universiteiten? De archeologienota's, rapporten en eindverslagen stromen procesmatig door naar de Centrale Archeologische Inventaris. Is dat de beste locatie? Hebben de universiteiten daar voldoende toegang toe? Worden ze ingelicht over nieuwe informatie, kennis en inzichten van de nota's?

Aan de Nederlandse sprekers vraagt hij naar de lessen uit de digitalisering. Welke kinderziektes kan Vlaanderen voorkomen? Hij vraagt naar de verschillen tussen de Vlaamse en Nederlandse codes van goede praktijken. Hoe verloopt de samenwerking in de Europese koepelorganisatie? Zorgt dat voor een betere informatiedoorstroming tussen de verschillende erfgoedoverheidsdiensten? Hoe verloopt de communicatie tussen de landen over grensgebieden en hoe kan die beter?

Werden leden van de SARO gecontacteerd door de minister voor de oprichting van een solidariteitsfonds? En zo ja, hoe verliep dit overleg? De SARO zit op de lijn van Open Vld inzake de strenge evaluatie en bekrachtiging van archeologienota's, maar vraagt wel een steekproefcontrole. Hoe wil de SARO 'ingreep in de bodem' nauwkeuriger definiëren? In plaats van alle steun te verhogen, zou het niet beter zijn om de niet-gereguleerde subsidies te vervangen door gerichte projectsubsidies?

Sabine de Bethune heeft begrepen dat zowel VONA als professor De Clercq pleiten voor het behoud van de bekrachtiging van de archeologienota door de overheid. De SARO is het dan weer eens met de conceptnota om de procedures te enten op die van de ruimtelijke ordening. Is dat het systeem dat nu in Nederland van kracht is? Ze vraagt of de procedure voor de ruimtelijke ordening dezelfde kwaliteitsgaranties biedt als een bekrachtiging van de archeologienota. VONA denkt dat heel wat problemen kunnen worden opgelost door de lichtarcheologienota breder toepasbaar te maken. Ze vraagt daar wat meer uitleg over.

Ze informeert naar hoe de sprekers de plaats van de vrijwilliger in de archeologie zien, volgens het parlementslid een blinde vlek in het decretale kader. Ze hebben geen statuut, weinig rechten. Heel wat voorstellen van het FVA kan haar fractie steunen, onder meer over de Vlaamse archeologiedagen, het responsabiliseren van Herita, het belang van het middenveld. Ze vraagt naar hints over een regelgeving en budgetten.

Aan de Nederlanders vraagt ze waarin het Nederlandse certificaat verschilt van de Vlaamse erkenning. Over de rol van de gemeenten en de inbedding in de ruimtelijke ordening zal ze de website die de bezoekers aanraadden, consulteren. Met de SARO vindt ze dat een meldingsprocedure zeer expliciet moet omschreven zijn in een decreet om willekeur te vermijden. Heeft de raad tips voor dergelijk decreet? Aan Wim De Clercq vraagt ze waarom Vlaanderen volgens hem een blinde vlek is in Europa. Ze dankt voor de suggestie over het Comité Inter-Régional d'Archéologie. Hij pleit voor maatwerk en kwalitatieve criteria terwijl de Vlaamse wetgeving tot nog toe vooral kwantitatieve criteria oplegt.

Manuela Van Werde dankt de sprekers voor de boeiende toelichtingen waaruit zeker lessen te trekken zijn. De Code van Goede Praktijk zegt dat archeologen moeten beschikken over de definitieve plannen voor de opmaak van de archeologienota. Aan VONA vraagt ze of dat niet ingaat tegen de principes van het verdrag van Valletta. In dergelijke nota zouden immers alternatieve inplantingen kunnen worden voorgesteld, waardoor een deel niet verstoord wordt, wat automatisch een wijziging van de bouwplannen zou betekenen.

In Nederland bestaan kaders voor onderzoeksmethodologieën en handleidingen. Zouden dergelijke zaken in Vlaanderen ervoor zorgen dat de archeologienota beter en sneller kan worden opgesteld? De SARO wil net als N-VA snellere procedures, wat uiteraard niet mag leiden tot de afschaffing van het archeologisch vooronderzoek. De raad vraagt de archeologienota gelijktijdig met de vergunningaanvraag in te dienen. Dat staat toch al zo in het voorstel van decreet? De meldingsplicht van het archeologisch vooronderzoek dient volgens de raad vervangen te worden door een toelatingsplicht. Tegelijk vraagt hij om de bekrachtiging te vervangen door een melding. Wil de raad dus de verplichtingen voor archeologienota's loskoppelen van de vergunningsaanvraag en wordt de archeologienota dan apart ingediend bij het agentschap en niet louter bij het bouwaanvraagdossier? Dan kan een vergunningverlenende overheid daar toch geen rekening mee houden?

Hoe zijn de verwachtingskaarten in Nederland tot stand gekomen? Hoe lang heeft het geduurd om ze allemaal op punt te stellen? Lopen er procedures tegen de vaststellingen op die kaarten? Zijn daar al juridische gevolgen van geweest? Heeft die werkwijze een maatschappelijk draagvlak? Heeft de werkwijze de kosten verhoogd,

de procedure vertraagd, of net niet? Wat was de reactie van de gemeenten en de vergunningverlenende overheid en de bouwsector op die methode?

Karin Brouwers vindt het jammer dat Vlaanderen nog geen systeem heeft dat vergelijkbaar is met het Nederlandse. Sinds het decreet moet er wel al heel wat materiaal zijn, zowel van de vooronderzoeken als van de opgravingen. Voorsnog gebeurt daar niets mee, er worden nog geen syntheserapporten gemaakt. Nochtans zijn die voor twee aspecten van belang: voor de promotie bij het publiek (cf. 'welcome to Rome') en het opstellen van kaarten. Zonder dergelijke kaarten is overal archeologisch onderzoek mogelijk. Als door onderzoek duidelijk is dat er in een bepaald gebied geen archeologie is, dan moet die zone zo aangeduid worden, om rechtszekerheid te bieden. Waarschijnlijk wordt daardoor wel een en ander gemist, maar dat is de enige werkbare optie.

2. Antwoorden van de sprekers

Wim De Clercq beaamt dat er voldoende materiaal is om al syntheserapporten te maken. De universiteiten doen dat trouwens al, ook met de middelen van het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek Vlaanderen. Minister-president Geert Bourgeois zegt in zijn beleidsbrief daar extra middelen voor vrij te maken. Voor een synthese zijn er echter voldoende kwantitatieve data nodig, maar ook voldoende kwalitatieve data. Daar knelt volgens hem momenteel het schoentje. Over de evolutie van mens-klimaat in de middeleeuwen zijn er bijvoorbeeld niet genoeg data omdat de waterputten niet onderzocht zijn. Synthese is nodig, maar parallel moet er aan een systeem gewerkt worden dat de basiskwaliteit opvijzelt.

Er zijn zones die dermate verstoord zijn dat er geen archeologie te verwachten is. Zones zonder controle bestempelen als zonder trefkans, betekent zaken weggoien zonder te weten wat ze zijn. Nederland heeft een langer traject doorlopen dan Vlaanderen, dat amper de laatste vijf jaar een beetje data verzamelt. De kwantitatieve basis is nog niet breed genoeg voor dergelijke, misschien wel maatschappelijk noodzakelijke, stappen.

Vooronderzoek in bepaalde gebieden mag dan wel niets opgeleverd hebben, maar die ene site die er mogelijk wel is, zal het wetenschappers mogelijk maken uit te leggen waarom er op die andere plaatsen niets is. Historisch gezien is het belangrijk te weten waarom de mens in een bepaalde periode een gebied vermeed. Misschien is die ene site belangrijker dan de twintig Romeinse villa's in de buurt van Tongeren. Ook universiteiten zijn voor meer publiekswerking. Ze doen daar zelf al grote inspanningen voor.

In grote Europese syntheseswerken, over de prehistorie en over de Romeinse periode van de laatste veertig, vijftig jaar, is het aantal stipjes in Vlaanderen, in vergelijking met de andere West-Europese landen, laag. Er wordt nu aan gewerkt om die blinde vlek op te vullen. Heel wat vrijwilligers werken mee aan opgravingen. Verschillende stedelijke diensten, onder meer die van Brugge en Antwerpen, hebben een hele goede vrijwilligerswerking. Het kan ongetwijfeld beter, ook op vlak van statuut.

Universitaire archeologieopleidingen staan uiteraard open voor samenwerking met bedrijven. Toch zijn er enkele voorwaarden. Bedrijven die studenten inschakelen, moeten kwalitatief hoge standaarden hanteren. Nu is er een grote variatie in kwaliteit, wat wel kan verbeteren door de Code van Goede Praktijk en degelijke handleidingen. Studenten lopen nu al stage en schrijven mee aan archeologienota's. Vaak schrijven zij ze zelfs helemaal en zet een erkend archeoloog er zijn naam onder. Op vraag van de Vlaamse overheid ontwikkelt hij, samen met een aantal andere universiteiten, gezamenlijke domeinspecifieke leerresultaten. Studenten moeten in ieder geval voldoende competenties verwerven om in de archeologische sector aan de slag te kunnen.

Eén masterjaar is onvoldoende voor een volledige integratie in de commerciële wereld. In Wallonië duurt de studie vijf jaar, in Vlaanderen vier jaar. Al tien jaar vragen de Vlaamse universiteiten om een even lange studieduur met twee masterjaren. Gent stelt voor om twee types master te hebben: één richting onderzoek en één richting professionele sector. De Code van Goede Praktijk en de handleidingen zullen, nu ze op punt staan, verder in de opleiding geïntegreerd worden. Universiteiten zijn ook zeker bereid bijscholingen te organiseren, samen met het agentschap of andere actoren. De spreker ziet de archeologienota niet als een bron van kennis. Het is een lijst van feiten, een samenraapsel van wat al bekend is, maar biedt geen wetenschappelijke meerwaarde. De informatie is zeker toegankelijk via de centrale archeologische inventaris.

Op een vraag dienaangaande van Jean-Jacques De Gucht antwoordt de spreker dat met maatwerk minder maar kwalitatief betere nota's, gemaakt door mensen met regio- en periodespecifieke kennis, kunnen worden geproduceerd waar de wetenschap wel iets mee is, maar wat uiteraard nog altijd onvoldoende is voor doorgedreven studies als doctoraten.

Wim De Baere vult aan dat archeologienota's gewoon bedoeld zijn om een beslissing te nemen of er verdergegaan wordt of niet. Soms worden er proefsleuven voor gegraven, en daar kan dan wel wat kennis uit gehaald worden. Kenniswinst zal echter vooral uit de opgravingen zelf komen.

Wim De Clercq ziet wel wat in alternatieve methodes als bijvoorbeeld geofysisch onderzoek. Afhankelijk van het type landschap kan er een workflow van methodieken gevolgd worden. In eerste instantie non-invasief onderzoek. Dat zal een betere kennis opleveren en zorgen voor een betere inschatting voor een later beslissingsproces.

Godfried Bekaert zegt dat de SARO de laatste tijd niets meer gehoord heeft over het federale solidariteitsfonds. Er is weinig animo voor archeologie. De overheid zou dat op een of andere manier moeten stimuleren. Er is ook te weinig inzicht in wat een erkenning door het fonds precies inhoudt, welke middelen er zullen komen, aan welke voorwaarden die zullen voldoen, wat er zal betoelaagd worden en voor hoeveel. Dat maakt dat er bij de private en openbare sector drempelvrees heerst.

Leonard de Wit zegt dat in Nederland het archeologisch proces niet volledig geïntegreerd is in de processen van de ruimtelijke ordening. Het heeft daarnaast eigen kwaliteitssystemen. Vlaanderen heeft nu eindelijk ook een systeem met overheidssturing in het archeologisch proces. Hij suggereert het parlement dat niet al te snel opzij te zetten. Bij een wetenschappelijk proces als het implementeren van het Verdrag van Valletta, bestaat de neiging de vrijwilligers buiten schot te zetten. Nederland komt daar nu op terug, de wet biedt nu ruimte voor amateurarcheologen om in verenigd verband opgravingen te doen (waar de overheid het minder belangrijk vindt). Dat heeft een groot psychologisch belang. Vrijwilligers zijn uiteraard in staat om mee te werken aan professionele opgravingen, maar die zijn in het weekend vaak dicht. De vrijwilligers in Nederland komen ook op voor de archeologie. De overheid moet ook koesteren dat ze kritisch gevolgd wordt.

Nederland heeft een systeem van erkenning van buitenlandse diploma's, uiteraard moeten die archeologen ook aan de kwaliteitseisen voldoen, onder meer om senior archeoloog te worden. De Europese samenwerking inzake archeologie draait rond het Verdrag van Valletta en de Raad van Europa. Ook de Europese Unie speelt een belangrijke rol. De unie zal nooit beschermingsmaatregelen van erfgoed harmoniseren. Zo staat dat ook in het Verdrag van Lissabon. Archeologie gaat over een tijd dat de huidige landsgrenzen geen enkele relevantie hadden, dus is het wel degelijk belangrijk kennis en ervaring uit te wisselen. De Europese Unie stimuleert projecten

voor dergelijke kennisuitwisseling, zoals het Ariadneproject om digitale gegevens te koppelen en het Europeanaproject. De European Archaeological Council overkoepelt de erfgoedmanagers, die samen richtlijnen opstellen. Binnenkort wordt er een gepubliceerd met de titel Making Choices. Om goede keuzes te maken, is gedegen kennis een essentiële basis.

Jos Bazelmans kan de kritiek van Wim De Clercq onderschrijven op de indicatieve kaarten voor archeologische waarde zoals ze gebruikt worden in Vlaanderen. In Nederland wordt het landschap op morfologisch en geomorfologisch gebied al sinds de jaren vijftig intens bestudeerd. De basiskaarten zijn er dus van hoge kwaliteit. De eerste versie van de Nederlandse indicatieve kaart voor archeologische waarde werd al gemaakt in 1992. Hij kan niet inschatten wat de schaal en de kwaliteit van de Vlaamse kaarten is.

Dat soort kaarten kunnen inderdaad gemakkelijk een selffulfilling prophecy worden. Daarom is het goed dat de kaarten geen gebieden vrijstellen, maar slechts een inschatting van de kansen maken. Op basis van die verwachting worden de onderzoeksmethodieken bepaald. Daarbij komt nog dat er in Nederland complementaire kaarten zijn, zoals een kaart waarop te zien is voor welk gebied welke bronnen moeten worden geraadpleegd om te zien wat verstoord is. Ook die stofferen de voorstudie.

Nederland heeft, ondanks academische kritiek op dat soort kaarten, wel degelijk geaccepteerd dat het archeologisch spel zich in een maatschappelijk krachtenveld afspeelt, waar moet worden afgewogen wat voorrang krijgt. Dat er overall moet kunnen worden opgegraven, is in ieder geval niet iets wat in Nederland uitgedragen wordt. Hij suggereert toch eens in experimentele zin te proberen dergelijke kaarten voor Vlaanderen op te maken. Daarbij kan geteerd worden op Nederlandse kennis daar de landschappen en bewoningsgeschiedenis veel overeenkomsten vertonen. Misschien is samenwerking zelfs te overwegen.

De Nederlandse syntheserapporten worden geschreven op basis van basisrapportages. Hij weet niet of die beter uitgewerkt zijn dan de Vlaamse. Een goed uitwerkingsniveau is wezenlijk voor goede syntheses. Eens met de syntheses begonnen wordt, zal snel genoeg blijken hoe het met dat Vlaamse basisniveau gesteld is. Bij het opstellen van die kaarten spelen ook Nederlandse bedrijven en gemeenten als opdrachtgevers een belangrijke rol.

Het Nederlandse certificaat wordt toegekend aan een organisatie, de Vlaamse erkenning aan een persoon. De organisatie krijgt een certificaat als ze een kwaliteitssysteem heeft dat voldoet aan de KNA. Daartoe moet ze gekwalificeerd personeel in dienst hebben. Vlaanderen heeft het over twee categorieën van archeologen, maar in het Nederlandse systeem van zelfregulering hebben de archeologen zelf een twintigtal categorieën. De senior archeoloog heeft echter altijd de eindverantwoordelijkheid, dergelijke kwalificatie is nodig want het gaat uiteindelijk om wetenschappelijk onderzoek. Om senior archeoloog te worden en blijven moet je gedurende je carrière een reeks van dingen doen, niet alleen veldwerk, het beoordelen van pv's, het schrijven van rapporten, maar ook permanente vorming. Privé-initiatiefnemers hebben zich ook op die vormingsmarkt gestort, in samenwerking met universiteiten.

Wetenschappelijk onderzoek kan niet in regels vastgelegd worden, toch wordt dat geprobeerd met de Vlaamse Code van Goede Praktijk en de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Hij heeft de code even snel doorgenomen en ziet daarin meer aandacht voor de inhoud dan in Nederland, waar de kwaliteitsnorm te veel op het proces gericht is.

Wim De Clercq beklemtoont dat hij niet de indruk heeft willen wekken dat de universiteiten, wars van elke maatschappelijk besef, geen keuzes willen maken. Alleen moeten die op een slimme manier gemaakt worden, op basis van maatwerk, de huidige kaarten zijn geen goede basis. Nederland heeft een rijke traditie in onderzoek en in het opstellen van landschapskaarten. Vlaanderen heeft een goede bodemkaart, één van de beste ter wereld, alleen ontbreekt een goede uniforme geomorfologische kaart en is de archeologische databasis te smal.

Johan Hoorne is het ermee eens dat er een blinde vlek is in de publieksontsluiting. Hij dankt bij voorbaat voor de middelen die het parlement daarvoor zal vrijmaken. Concreet vraagt hij een budget en regels zodat de projectsubsidies van start kunnen gaan. Voorts stelt hij voor er met de bestaande premies voor buitensporige kosten voor te zorgen dat een klein deel van het budget aan publiekswerking besteed wordt. Grote projecten, die los staan van het premiestelsel, kunnen dan verplicht worden een percentage van hun budget aan publiekswerking te besteden.

In de archeologiesector zijn er al heel veel vrijwilligers die fantastisch werk leveren. Heel veel verenigingen leveren relevante bijdragen aan archeologisch onderzoek. Hij benadrukt dat vrijwilligers niet alleen helpen bij opgravingen, maar ook ingezet worden in andere facetten van de archeologiewereld zoals Ex situ. De archeologie is een commercieel sterk gereguleerde sector, daardoor is het niet altijd gemakkelijk vrijwilligers aan te stellen. Nochtans is dat nodig, ze zorgen immers voor draagvlak door de mensen in hun omgeving warm te maken voor archeologie.

Wim De Baere zegt dat de GGA-kaart vooral gebaseerd is op gebieden die al onderzocht zijn, gebieden die dermate vergraven zijn dat er geen kenniswinst meer te halen valt. Dat gewoon extrapoleren naar de buurt, houdt de gevaren in die Wim De Clercq al aanhaalde. Verwachtingskaarten zijn ook in VONA een heikel thema. De consensusnota zou tegen het einde van het jaar in een voorstel van decreet moeten resulteren. Als de norm van 5000 m² daar sowieso deel van uitmaakt, heeft het weinig zin daar nu nog over te discussiëren. In het andere geval suggereert hij een experiment op een drietal locaties met het andere systeem, al dan niet met kaarten en/of met regionale onderzoeksagenda. Het huidige systeem is eigenlijk te pril om al te evalueren. Er zijn nog geen of nauwelijks opgravingen volgens de nieuwe regels gebeurd.

Er werd 1 miljoen euro uitgetrokken voor syntheseonderzoek. Universiteiten maken zich sterk dat het geld vooral moet gaan naar kenniswinst. Toch moet er daarnaast nog een heleboel andere zaken gebeuren, zoals handleidingen en methodologie op punt stellen en ondersteuning van de veldwerkers.

Hij heeft zelf de Code van Goede Praktijk en de definitieve plannen altijd als contradictorisch ervaren, zeker omdat die plannen vanaf de eerste fase al dermate definitief moesten zijn, dat behoud in situ onmogelijk wordt.

Door dat probleem verschillende keren aan te kaarten bij de administratie, is er volgens *Caroline Ryssaert*, zaakvoerder RAAP-België, enige versoepeling gekomen. Waar voorheen bij de melding van het vooronderzoek, ook de definitieve plannen moesten gevoegd worden, mag er nu met voorlopige plannen gemotiveerd worden. In realiteit gebeuren echter de meeste onderzoeken via een uitgesteld traject waar die oplossing er niet is. Dat is één van de mankementen in de Code van de Goede Praktijk en het decreet die nog moeten blijken.

Voorheen was het zo dat als uitgestelde onderzoeken of proefsleuvenonderzoek zonder resultaten bleven, het terrein snel kon worden vrijgegeven en de werken hervat. Met het nieuwe decreet is dat niet mogelijk, want er moet eerst een uitgestelde nota geschreven worden en bekrachtigd door Onroerend Erfgoed. Een ander

mankement is dat er geen mogelijkheid meer is om op te graven voorafgaand aan de vergunningsaanvraag.

Wim De Baere zegt dat de archeologen voor een duidelijke link met ruimtelijke ordening zijn, zonder al te veel aparte sectorale lijntjes. Of dat nu betekent dat de bekrachtiging van de archeologienota moet vervangen worden door een melding of een akteneming of andere vormen van newspeak waarvan niet altijd duidelijk is wat ze precies betekenen, is VONA niet duidelijk. Al wat VONA wil is een regulerende overheid die met kennis van zaken het proces begeleidt. Hoe dat precies genoemd wordt en op welk moment dat gebeurt, zijn andere kwesties.

De bedrijven werken continu samen met vrijwilligers. Bij de professionalisering gebeurt het wel dat taken die traditioneel voor vrijwilligers waren, nu voorbehouden worden voor professionals. Tegelijk kunnen ze dan wel andere rollen opnemen.

Uit uitgebreide besprekingen over een andere vorm van archeologienota is de archeologienota-light voortgekomen. In haar huidige versie mag ze enkel als er geen enkele kenniswinst mogelijk is. De formulering is dermate restrictief dat motiveren moeilijk is, te meer daar kenniswinst nergens omschreven is. Daarvoor is ook het syntheseonderzoek belangrijk. Aangezien het systeem nog wat rammelt en er geen precieze omschrijving is, wordt dat enkel afgetoetst aan het kennisniveau van de betrokken archeoloog.

VONA is grote voorstander van een degelijke en stevige integratie in de Ruimtelijke Ordening. De resultaten van de opgravingen moeten inderdaad in kenniswinst omgezet worden. Daarvoor zijn syntheseonderzoeken nodig en degelijk uitgevoerd veldonderzoek. Hijzelf gelooft maar beperkt in de 3D-kaarten. Enkel in een gestapeld landschap kan dat, mits er een degelijk booronderzoek gebeurt, nuttig zijn. Op de meeste plaatsen zit de archeologie echter helemaal niet diep: 50 centimeter tot 1 meter onder de grond. Kortom, dergelijke onderzoeken zijn interessant om bepaalde delen van Vlaanderen weg te strepen op basis van gedegen onderzoek, maar de winst is beperkt.

Wat de steekproefsgewijze controle betreft, acht de spreker het beter om elk proces kwalitatief te begeleiden. Controle via een omweg, dus via de erkenningen, vergt heel andere wetgeving die raakt aan andere problemen zoals het afblokken van beroepsloopbanen en eindeloze procedures. Dat bewijst de toestand in Nederland. Als er een bijzondere site verloren gaat, zou dat dan drie jaar later ervoor kunnen zorgen dat iemand zijn arbeidskaart verliest. Dat is volgens de spreker een indirecte en vage manier om kwaliteit te controleren.

Ondanks geregelde wrevel zijn het agentschap en de bedrijfswereld veroordeeld om met elkaar samen te werken. Het agentschap stelt zich, noodgedwongen ongetwijfeld, coöperatiever op dan enige tijd geleden. In het begin werd 80 percent van de archeologienota's afgekeurd, maar dat is fors gedaald tot 20-30 percent. Af en toe gebeuren er uiteraard verkeerde inschattingen.

De prijs waaraan een archeologisch bedrijf een nota kan leveren, wordt fel onderschat. 300 euro is en zal nooit realistisch zijn. Tot voor kort werd een archeoloog in Vlaanderen tewerkgesteld met het loon van een ongeschoold arbeider. Dat bedrijven uit de nota's een rendement halen om hun personeel deftig te betalen, vindt de spreker belangrijk. In normale omstandigheden kan zo'n nota geleverd worden op twee maanden tijd. De meeste professionele klanten houden ondertussen rekening met dergelijke wachttijden.

Bedrijven zijn uiteraard vragende partij voor intensieve samenwerking met universiteiten. Daar is nog heel wat marge tot verbetering.

Het oppervlaktecriterium opkrikken tot 5000 m² betekent beslissen dat een groot deel van het erfgoed niet belangrijk is. Er zijn alternatieven, maar die zijn complexer. Er moeten keuzes gemaakt worden, iets wat in het verleden allicht te weinig gebeurd is. Hij stelt voor de grenzen daarvan te bepalen in proefprojecten en hoopt dat de tijd daarvoor gegund wordt.

3. Bijkomende vragen en antwoorden en slotbeschouwingen

Manuela Van Werde herhaalt haar vraag hoe lang Nederland erover gedaan heeft om de kaarten op te stellen.

Jos Bazelmans zegt dat er sinds dertig jaar gewerkt wordt aan de landelijke kaarten. Daar zijn drie varianten van. Op basis van nieuw onderzoek zijn de kaarten voortdurend verbeterd. De laatste versie is een paar jaar oud en voorlopig zijn er geen plannen voor een nieuwe. Ondertussen hebben de meeste gemeenten immers eigen kaarten ontwikkeld. Die kaarten worden echter gemaakt door verschillende bedrijven, waardoor de variatie enorm is. Momenteel wordt nagegaan of en hoe er meer uniformiteit in te brengen. De kaarten staan op een website.

Wim De Baere merkt op dat een goede basisanalyse en een degelijke kaart snel een half jaar vergen. Die kaarten worden geregeld geüpdatet. Dat geldt ook voor de kaarten van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, recent een die de volledige Maasvallei covert. Hij zegt echter liefst niets over kaarten, want vandaag spreekt hij als voorzitter van VONA.

Jan Peumans haalt herinneringen op aan zijn archeologische opgravingen in 1984 in de waterburcht in Riemst. In opdracht van Jaak Gabriels heeft hij destijds het eerste decreet over archeologie uitgewerkt, geïnspireerd op het Nederlandse voorbeeld, met onder meer Titus Panhuysen. In het algemeen vindt hij dat in Vlaanderen toch wel wat vooruitgang geboekt is op het vlak van archeologie. Archeologie en monumentenzorg vergen volharding, want in de samenleving zijn er meer tegenstanders. Meer sensibilisering is in ieder geval een goed idee. Hij maakt zich ongerust over de autonomie van de gemeenten. De druk van de bevolking is altijd veel groter op een lokaal bestuur.

Rik DAEMS,
voorzitter

Sabine DE BETHUNE
Manuela VAN WERDE,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

FVA	Forum Vlaamse Archeologie
GGA	gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt
KCML	Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
NMBS	Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen
OE	onroerend erfgoed
pv	proces-verbaal
RAAP	Regionaal Archeologisch Archiverings Project
SARO	Strategische Adviesraad Ruimtelijke Ordening – Onroerend Erfgoed
SWOT	strengths, weaknesses, opportunities, threats
UGent	Universiteit Gent
VLAC	Vlaams Archeologencollectief
VONA	Vlaamse Ondernemers in de Archeologie
3D	driedimensionaal